

Kwaliteitscriteria bij- en nascholing in relatie tot de aanpak van kindermishandeling

April 2009

Jessica van Rossum, Ingrid ten Berge & Inge Anthonijsz
Nederlands Jeugdinstituut, Utrecht

Colofon

© 2009 Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op enige andere wijze zonder voorafgaande schriftelijke toestemming.

Deze publicatie is te downloaden van de websites www.nji.nl en www.aanpakkindermishandeling.nl.

Auteurs

Jessica van Rossum

Ingrid ten Berge

Inge Anthonijsz

Nederlands Jeugdinstituut

Catharijnesingel 47

Postbus 19221

3501 DE Utrecht

www.nederlandsjeugdinstituut.nl

1. Inleiding

Waarom deze kwaliteitscriteria?

Het bestrijden van kindermishandeling is een van de belangrijkste prioriteiten voor het programmaministerie voor Jeugd en Gezin. Het ministerie heeft daarom besloten om in het hele land een regionaal sluitende aanpak van kindermishandeling in te voeren. In 35 regio's wordt tussen 2008 en 2011 gewerkt aan het voorkomen, zo vroeg mogelijk signaleren en zo snel mogelijk stoppen van kindermishandeling.

Eén van de onderdelen van deze aanpak is het opstellen van regionale scholingsplannen voor deskundigheidsbevordering van beroepskrachten, waarin in samenspraak met beroepskrachten wordt bepaald waar de prioriteiten liggen in training en scholing van beroepskrachten. Training en scholing zijn belangrijke middelen om beroepskrachten zo goed mogelijk toe te rusten om hun verantwoordelijkheid voor mishandelde kinderen te kunnen en durven nemen. Immers, een goed functionerende en sluitende aanpak kan alleen tot stand worden gebracht als alle beroepskrachten in de keten alert zijn, weten wat de signalen van kindermishandeling zijn en kunnen handelen als ze vermoeden dat een kind slachtoffer is van kindermishandeling. Onderzoek¹ wijst uit dat aandacht voor de aanpak van kindermishandeling niet structureel is ingebed in (na)scholing van mensen die met ouders en/of kinderen werken en dat het bereik van bestaand aanbod beperkt is. Het vergroten van de deskundigheid van deze doelgroep is daarom een belangrijk onderdeel van het landelijke invoeringsplan. Om de regio's te ondersteunen bij het opstellen van scholingsplannen, komt er vanaf 2009 een overzicht van bij- en nascholingsaanbod in relatie tot de aanpak van kindermishandeling. Dit wordt opgesteld door het Nederlands Jeugdinstituut en is bedoeld om regiocoördinatoren te ondersteunen bij het beoordelen van training- en scholingsaanbod. Hiervoor zijn kwaliteitscriteria opgesteld, die staan uitgewerkt in deze publicatie. De kwaliteitscriteria benoemen belangrijke kwaliteitseisen voor scholingsaanbod.

Voor wie is deze publicatie?

De publicatie is in eerste instantie bedoeld voor regiocoördinatoren en beroepskrachten die in het kader van het project *Regionale aanpak kindermishandeling* voor hun regio een scholingsplan gaan opstellen. Zij kunnen de kwaliteitscriteria gebruiken bij het beoordelen van training- en scholingsaanbod. De kwaliteitscriteria in deze publicatie zijn de basis voor het landelijk overzicht bij- en nascholing in relatie tot de aanpak van kindermishandeling. Het overzicht maakt aanbod en kwaliteit inzichtelijk van bij- en nascholing op het gebied van de aanpak van kindermishandeling. Deze publicatie is ook bestemd voor organisaties op het gebied van training en scholing. Het maakt belangrijke kwaliteitseisen aan scholingsaanbod inzichtelijk in relatie tot de aanpak van kindermishandeling. Ten slotte zijn de criteria informatief voor beroepskrachten, werkgevers, beroepsverenigingen en vakbonden. Mogelijk bieden de criteria ook voor hen een bruikbaar kader voor scholing en training van medewerkers.

¹ O.a. Cap Gemini (2006). *Eindrapportage implementatie meldcode*; TNO, Movisie, NJi (2007). *Inventarisatie van aandacht voor Huiselijk geweld, Seksueel Geweld en Kindermishandeling in de beroepsopleidingen Jeugd(gezondheids)zorg tot 12 jaar*.

Opzet en verantwoording

We maken onderscheid in verschillende soorten kwaliteitscriteria: criteria gericht op inhoud en criteria gericht op de opzet en uitvoering. Criteria met betrekking tot opzet en uitvoering hebben wij onderverdeeld in de volgende subthema's: opzet & vormgeving scholingsmateriaal, randcondities en transfer & borging. De criteria met betrekking tot de inhoud zijn geclusterd in de thema's beroepshouding, kennis kindermishandeling, inhoud scholing in relatie tot doelgroep en inhoud scholing in relatie tot doel. Het subthema 'Inhoud scholing in relatie tot doel' is onderverdeeld in de onderwerpen:

- Omgaan met vermoedens van kindermishandeling
- Zorgen bespreken met ouders en kinderen
- Informatie delen met anderen binnen geldende wettelijke en juridische kaders
- Hulpverlening in gang (laten) zetten

Met betrekking tot de kwaliteitscriteria is geen normering vastgesteld. De criteria geven een overzicht van belangrijke kwaliteitskenmerken van goed scholingsaanbod. Goed scholingsaanbod zal over het algemeen aan veel van deze criteria voldoen. Dat wil niet zeggen dat scholingsaanbod dat niet aan alle criteria voldoet, niet goed is. Het is voor ons niet mogelijk de criteria te normeren, aangezien de beoordeling afhankelijk is van de behoeften en wensen van de gebruiker. Gebruikers moeten zelf vaststellen wat gezien hun wensen en behoeften voor hen cruciale kenmerken zijn.

Wel hebben wij onderscheid gemaakt tussen criteria die kenmerkend zijn voor goed scholingsaanbod en criteria die minder noodzakelijk zijn, maar waarvan het wel goed is als ze aanwezig zijn in scholingsaanbod. Deze laatste criteria staan in het overzicht cursief vermeld.

De criteria die betrekking hebben op de inhoud (inhoud van de scholing in relatie tot doel) zijn gebaseerd op competenties in relatie tot de aanpak van kindermishandeling (Van Rossum, Ten Berge & Anthonijsz, 2008). De competenties geven antwoord op de vraag wat beroepskrachten die met kinderen en/of ouders werken moeten kennen en kunnen om kindermishandeling te signaleren en vervolgens te handelen. De competenties hebben betrekking op kennis, vaardigheden en houdingsaspecten waarover iemand moet beschikken om zijn taken en verantwoordelijkheden op een adequate wijze te vervullen. Met betrekking tot de aanpak van kindermishandeling gaat het specifiek om competenties rond het signaleren van mogelijke kindermishandeling, weten hoe te handelen bij zorgen over een kind, en effectief samenwerken met anderen. Deze thema's komen terug in de kwaliteitscriteria. Daarnaast zijn er competenties met betrekken tot het maken van afspraken over taken en verantwoordelijkheden en het evalueren of handelen tot het gewenste resultaat voor het kind heeft geleid. Deze zijn niet verwerkt in de kwaliteitscriteria. De kennis en vaardigheden, die daarbij horen, passen niet binnen scholing in relatie tot de aanpak van kindermishandeling. Ze zijn pas van toepassing als het daadwerkelijk gebeurt in de praktijk, het is lastig dit in scholing als vaardigheid te oefenen of in kennis over te brengen.

Er is bij de inhoudelijke kwaliteitscriteria onderscheid gemaakt in een basisvariant en plusvarianten, gebaseerd op de competenties in relatie tot de aanpak van kindermishandeling. Een medewerker in de jeugdzorg moet over andere kennis en vaardigheden beschikken dan een arts op de afdeling spoedeisende hulp of een onderwijzer. En een schoolmaatschappelijk werker of huisarts heeft deels andere competenties nodig dan een algemeen maatschappelijk werker of een internist. De handelingsmogelijkheden die beroepskrachten hebben en de daarvoor benodigde competenties, zijn mede afhankelijk van de taken en verantwoordelijkheden die zij vanuit hun functie hebben in het contact met jeugdigen en/of ouders. Wel moet iedereen tenminste de signalen van kindermishandeling

kunnen opvangen en toetsen bij collega's, ouders en/of jeugdige. Daarom maken we een onderscheid tussen basiscompetenties die voor iedereen gelden en twee plusvarianten voor verschillende beroepsgroepen. De basiscompetenties zijn voor alle beroepskrachten van toepassing. Ze geven weer wat iedereen tenminste moet weten en kunnen om kindermishandeling te kunnen aanpakken. Daar bovenop geldt voor beroepskrachten die een functionele verantwoordelijkheid hebben in het bespreken van vermoedens van kindermishandeling plusvariant 1. Voor beroepskrachten die hulp en/of bescherming bieden gelden naast de basisvariant ook plusvariant 1 en 2 (zie bijlage I voor nadere toelichting). Er is dus onderscheid te maken tussen scholingsaanbod dat richt op beroepskrachten uit de basisvariant, plusvariant 1 en plusvariant 2. In het overzicht hebben de kwaliteitscriteria met betrekking tot de plusvarianten ieder een eigen kleur.

De kwaliteitscriteria met betrekking tot opzet en uitvoering zijn opgesteld na bestudering van relevante literatuur (zie bijlage II). In de literatuur is gezocht naar criteria die gerelateerd kunnen worden aan de aanpak van kindermishandeling. Deze criteria zijn verzameld, beoordeeld op toepasbaarheid en besproken met deskundigen. Op basis hiervan zijn de kwaliteitscriteria over opzet en uitvoering opgesteld.

Bij de kwaliteitscriteria met betrekking tot opzet en uitvoering staan criteria op het gebied van transfer en borging beschreven. Wij willen het belang van transfer en borging benadrukken. Het is van belang te beseffen dat alleen training en scholing niet voldoende is. Ook goede transfer en borging van het geleerde naar de dagelijkse praktijk is noodzakelijk om er voor te zorgen dat mensen het geleerde daadwerkelijk toepassen. Zowel aanbieders van training en scholing als organisaties kunnen hieraan bijdragen.

Tijdens de ontwikkeling van de criteria zijn meerdere deskundigen betrokken geweest. Zij hebben op meerdere manieren tussentijdse feedback gegeven. Er heeft een expertmeeting plaatsgevonden, waarin conceptcriteria zijn besproken met deskundigen op het terrein van training en scholing en/of kindermishandeling (zie bijlage III). Ook hebben meerdere deskundigen meegelezen.

Leeswijzer

In het volgende hoofdstuk beschrijven we de kwaliteitscriteria. De criteria staan weergegeven in een schematisch overzicht. Boven elk schema staat het thema van de criteria. Van links naar rechts staat vervolgens in de schema's weergegeven: subthema, criteria, indicatoren en toelichting. De criteria geven weer wat kenmerkend is voor goed scholingsaanbod. Dit staat uitgewerkt in indicatoren. Wanneer nodig wordt bij indicatoren een toelichting gegeven in de laatste kolom.

2. Kwaliteitscriteria bij- en nascholing

Indicatoren in zwart zijn kenmerkend voor goed scholingsaanbod
Cursieve indicatoren zijn minder noodzakelijk, maar het is positief als ze aanwezig zijn

Inhoud

Subthema	Criteria	Indicatoren	Toelichting
Beroepshouding	De scholing werkt aan het besef van deelnemers dat kinderen of ouders waar deelnemers mee werken slachtoffer en/of pleger kunnen zijn	<p>In het scholingsmateriaal is vastgelegd:</p> <ul style="list-style-type: none"> • de omvang van kindermishandeling volgens actuele cijfers uit onderzoeken • dat kinderen of ouders waar deelnemers mee werken slachtoffer en/of pleger kunnen zijn <p>In het scholingsmateriaal staan één of meer opdrachten uitgewerkt, waarin deelnemers reflecteren op het bewustzijn dat kinderen of ouders waar zij mee werken slachtoffer en/of pleger kunnen zijn</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Dit moet blijken uit schriftelijk materiaal, zoals draaiboek, casuïstiek, reader, hand-outs, informatie van de aanbieder zelf. • Om deelnemers bewust te laten worden van eigen handelen en houding is het in scholing van belang te werken met reflectieoefeningen. In deze opdrachten wordt ingegaan op het nadenken over eigen handelen en denken en wordt gebruik gemaakt van (onderling) feedback om het bewustzijn te vergroten. Reflectie is het nadenken over eigen handelwijze en daarbij afstand nemen van jezelf en de praktijk van alledag. Feedback kan deelnemers daarbij helpen. Door te reflecteren kan zelfkennis worden vergroot en kunnen deelnemers veranderen in gedrag en houding.
	De scholing werkt aan het bewustzijn van deelnemers dat zij een verantwoordelijkheid hebben in de aanpak van kindermishandeling	<p>In het scholingsmateriaal is vastgelegd:</p> <ul style="list-style-type: none"> • dat kindermishandeling het recht van kinderen op een gezonde ontwikkeling en welzijn in gevaar brengt • de verantwoordelijkheid die beroepskrachten hebben in het signaleren en handelen bij een vermoeden van kindermishandeling • dat het nodig kan zijn grenzen te stellen aan het gedrag van ouders wanneer dit in het belang van het kind is, daarbij rekening houdend met verschil in culturele en levensbeschouwelijke opvattingen omtrent kindermishandeling • dat de verantwoordelijkheid van beroepskrachten niet ophoudt wanneer de regie is overgedragen aan anderen <p>In het scholingsmateriaal staan één of meer opdrachten uitgewerkt, waarin deelnemers reflecteren op de verantwoordelijkheid die zij</p>	Dit moet blijken uit schriftelijk materiaal, zoals draaiboek, casuïstiek, reader, hand-outs, informatie van de aanbieder zelf.

		hebben in de aanpak van kindermishandeling, het durven stellen van grenzen aan gedrag van ouders wanneer nodig en het bewustzijn dat deze verantwoordelijkheid niet eindigt met het overdragen van de regie aan anderen	
Kennis kindermishandeling	De scholing reikt kennis aan over kindermishandeling	In het scholingsmateriaal staat uitgewerkt: <ul style="list-style-type: none"> • de definitie van kindermishandeling volgens de wet op de jeugdzorg • de vormen van kindermishandeling (incl. getuige zijn van huiselijk geweld) • de belangrijkste signalen en gevolgen van kindermishandeling • dat kindermishandeling het resultaat is van een samenspel van factoren op het niveau van het kind, de ouder(s) en de leefsituatie 	Dit moet blijken uit schriftelijk materiaal, zoals draaiboek, casuïstiek, reader, hand-outs, informatie van de aanbieder zelf.
Inhoud scholing in relatie tot doel	De scholing voldoet aan de indicatoren met betrekking tot het specifieke thema waar de scholing op gericht is	Zie pagina 11	Als scholing bijvoorbeeld gericht is op het bespreken van zorgen met ouders en kinderen, dan moeten in het scholingsmateriaal de indicatoren aanwezig zijn die betrekking hebben op het bespreken van zorgen.
Inhoud scholing in relatie tot doelgroep	<ul style="list-style-type: none"> • De inhoud van de scholing sluit aan bij het kennisniveau en de behoeften van de doelgroep • De inhoud van de scholing is bruikbaar voor de doelgroep 	<ul style="list-style-type: none"> • Voor aanvang van de scholing stelt de aanbieder van de scholing de beginsituatie/ het kennisniveau van de deelnemers vast • <i>De scholing stelt eisen aan deelnemers waar ze aan moeten voldoen en toetst of deelnemers er aan voldoen</i> • In de eerste bijeenkomst gaat de aanbieder van de scholing na wat de verwachtingen en wensen van de deelnemers zijn • Bij scholing op maat vindt afstemming van de inhoud plaats op vragen en wensen van de opdrachtgever • Na de scholing vindt evaluatie bij deelnemers plaats om vast te stellen of de scholing voldoet aan hun verwachtingen en behoeften • Deelnemers vinden opgedane kennis en vaardigheden relevant en toepasbaar voor de eigen werksituatie 	<ul style="list-style-type: none"> • Vaststellen van de beginsituatie van deelnemers kan door middel van een intakegesprek, POP, vragenlijst, etc. • Evaluatie deelnemers m.b.t. verwachtingen en behoeften. • Evaluatie deelnemer m.b.t. bruikbaarheid inhoud scholing.

Opzet en vormgeving scholingsmateriaal

Subthema	Criteria	Indicatoren	Toelichting
Adequaatheid leerdoelen	De scholing bevat meetbare, onderbouwde, haalbare en passende leerdoelen	<ul style="list-style-type: none"> In het scholingsmateriaal staan leerdoelen beschreven volgens het SMART-principe (Specifiek, Meetbaar, Acceptabel, Realistisch, Tijdgebonden) Na de scholing vindt evaluatie bij de deelnemers plaats of de leerdoelen zijn bereikt 	<ul style="list-style-type: none"> Het SMART-principe staat voor het eenvoudig en eenduidig opstellen en controleren van doelstellingen. Doelstellingen zijn formuleringen van doelen. De letters van SMART staan voor: <ul style="list-style-type: none"> Specifiek; de doelstelling moet eenduidig zijn Meetbaar; onder welke (meetbare/observeerbare) voorwaarden of vorm is het doel bereikt Acceptabel; gaat de doelgroep en/of management de doelstelling accepteren Realistisch; de doelstelling moet haalbaar zijn Tijdgebonden; wanneer (in de tijd) moet het doel bereikt zijn Evaluatie deelnemers m.b.t. bereik leerdoelen
	Er is een logische opbouw van het programma	De scholing heeft een systematische opbouw, die tenminste de volgende elementen omvat: onderwerp, doelen, leerdoelen, opzet, aanpak en werkvormen, didactische uitgangspunten, uitleg per bijeenkomst, afsluiting en evaluatie, materialen, <i>duur (van onderdelen), tips</i>	Dit moet blijken uit schriftelijk materiaal, zoals draaiboek, casuïstiek, reader, hand-outs, informatie van de aanbieder zelf.
Didactische vormgeving	<ul style="list-style-type: none"> De werkwijze is afgestemd op het doel van de scholing In de scholing komen verschillende werkvormen aan bod In de scholing wordt de hele leercyclus 	<ul style="list-style-type: none"> In het scholingsmateriaal is vastgelegd hoe de aanpak of werkvorm aansluit op het doel en de opbrengst van de scholing In het scholingsmateriaal staan verschillende werkvormen uitgewerkt In het scholingsmateriaal staat beschreven hoe de verschillende onderdelen van de leercyclus in de scholing terugkomen 	<ul style="list-style-type: none"> Rollenspellen zijn bijvoorbeeld een goede manier om deelnemers te leren zorgen te bespreken. Alleen theorie aanbieden is in dit geval niet voldoende. Met betrekking tot het leren signaleren van kindermishandeling is het werken met casussen een manier om deelnemers te leren signaleren. Dit zijn voorbeelden van afstemming van de aanpak op het doel. Ruijters (2006) onderscheidt vijf leervoorkeuren die inzichtelijk maken in wat voor soort situaties mensen het beste leren. Ruijters vat ze samen in vijf metaforen: kennis verwerven, oefenen, de kunst afkijken, participeren en ontdekken. Omdat mensen verschillende leervoorkeuren hebben, is het belangrijk verschillende werkvormen in scholing aan bod te laten komen. Volgens Kolb is effectief en duurzaam leren het resultaat van het doorlopen van een leercyclus bestaande uit vier

	doorlopen		onderdelen die op elkaar inhaken: concreet ervaren (deelnemers oefenen met ervaringen en praktijksituaties), reflecteren (deelnemers reflecteren op ervaringen en gedachten), conceptualiseren (deelnemers verbinden kennis met theoretische concepten en modellen) en experimenteren (deelnemers passen de inhoud actief toe op nieuwe situaties). Om deelnemers goed te laten leren, is het van belang dat alle vier de leerstijlen terugkomen in de scholing.
--	-----------	--	--

Randcondities

Subthema	Criteria	Indicatoren	Toelichting
Rand-voorwaarden	De scholing beschrijft randvoorwaarden die nodig zijn om de scholing goed uit te voeren	In het scholingsmateriaal is vastgelegd welke randvoorwaarden nodig zijn om de scholing goed uit te kunnen voeren (tijd, geld, middelen)	
	De scholing beschrijft de eisen die aan trainers worden gesteld	In het scholingsmateriaal is vastgelegd welke eisen aan trainers worden gesteld om de scholing te kunnen aanbieden	Of trainers die de scholing verzorgen daadwerkelijk competent zijn, kan in dit kader niet worden gemeten. Competente trainers zijn van belang, maar het enige wat hier gedaan kan worden is aanbieders van scholing bevragen op eisen die worden gesteld aan trainers.

Transfer en borging

Subthema	Criteria	Indicatoren	Toelichting
Transfer	De scholing werkt aan transfer naar de dagelijkse praktijk	In de scholing: <ul style="list-style-type: none"> • is aandacht voor concrete problemen en/of situaties die zich in de werksituatie voordoen (door middel van oefeningen, casuïstiek, etc.) • wordt aangesloten bij richtlijnen (meldcode, protocollen) die relevant zijn voor de doelgroep Na de scholing vindt evaluatie bij deelnemers plaats, waarin gevraagd wordt naar de toepasbaarheid voor hun praktijk	<ul style="list-style-type: none"> • Dit moet blijken uit schriftelijk materiaal, zoals draaiboek, casuïstiek, reader, hand-outs, informatie van de aanbieder zelf. • Evaluatie deelnemers m.b.t. toepasbaarheid voor praktijk
Borging	De scholing werkt aan borging in dagelijkse werkzaamheden	<i>In de scholing:</i> <ul style="list-style-type: none"> • <i>wordt benoemd dat het niet een eenmalige activiteit is, maar dat structurele inbedding in de dagelijkse werkzaamheden nodig is</i> 	Dit moet blijken uit schriftelijk materiaal, zoals draaiboek, casuïstiek, reader, hand-outs, informatie van de aanbieder zelf.

		<ul style="list-style-type: none">• <i>worden deelnemers aangezet tot reflectie op de mogelijkheden om het geleerde in te passen in dagelijkse werkzaamheden</i> <p><i>Bij scholingsaanbod op maat vindt afstemming met de opdrachtgever plaats hoe structurele inbedding in de dagelijkse werkzaamheden vorm kan krijgen</i></p>	
--	--	---	--

Inhoud scholing in relatie tot doel

Indicatoren in zwart hebben betrekking op de basisvariant
 Indicatoren in groen hebben betrekking op plusvariant 1
 Indicatoren in blauw hebben betrekking op plusvariant 2

Subthema	Criteria	Indicatoren
Omgaan met vermoedens van kindermishandeling	De scholing werkt aan het bewustzijn van deelnemers dat normen, waarden, emoties en dilemma's een rol spelen in het omgaan met vermoedens van kindermishandeling en het besef dat er grenzen zijn aan eigen verantwoordelijkheid	<p>In het scholingsmateriaal wordt benoemd:</p> <ul style="list-style-type: none"> • dat normen en waarden een rol spelen bij het signaleren van kindermishandeling • dat er grenzen zijn aan de eigen verantwoordelijkheid en mogelijkheden van beroepskrachten <p>In het scholingsmateriaal staan één of meer opdrachten uitgewerkt, waarin deelnemers reflecteren op:</p> <ul style="list-style-type: none"> • eigen normen, waarden, emoties en dilemma's en wat dit betekent voor hun handelen • grenzen aan eigen verantwoordelijkheid en mogelijkheden en de bereidheid om deze grenzen te stellen • hun bereidheid om tijdig advies of hulp te vragen bij het omgaan met vermoedens van kindermishandeling
	De scholing reikt kennis aan over specifieke signalen van kindermishandeling bij de doelgroep waar deelnemers mee werken	<p>In het scholingsmateriaal staat beschreven:</p> <ul style="list-style-type: none"> • signalen van kindermishandeling bij de doelgroep waar deelnemers mee werken • wanneer sprake kan zijn van een levensbedreigende situatie waarin onmiddellijk handelen nodig is • welke signaleringschecklists of –instrumenten relevant zijn • wat kinderen minimaal nodig hebben om zich goed te kunnen ontwikkelen en wat de taken van ouders hierin zijn • wat de belangrijkste risico- en beschermende factoren zijn • wat voor de doelgroep waar deelnemers mee werken de belangrijkste verschillen zijn in normen, waarden en culturele en levensbeschouwelijke opvattingen over opvoeding en ontwikkeling • signalen en mogelijke gevolgen bij kinderen uit verschillende leeftijdsgroepen (0-4 jaar, 4-12 jaar, 12-18 jaar) • welke risicotaxatie-instrumenten relevant zijn
	In de scholing worden vaardigheden geoefend om signalen van kindermishandeling te herkennen, analyseren en benoemen en zorgen concreet te onderbouwen	<p>In het scholingsmateriaal is vastgelegd dat de volgende vaardigheden worden geoefend:</p> <ul style="list-style-type: none"> • verbale en niet-verbale signalen over kinderen en hun gezinsomgeving die wijzen op een zorgwekkende opvoedingssituatie en/of kindermishandeling herkennen en benoemen • eigen waarnemingen en oordelen scheiden van die van anderen (beroepskrachten en/of betrokkenen) • concreet onderbouwen op grond van welke signalen en waarom deelnemers zich zorgen maken over een kind • beoordelen of sprake is van een levensbedreigende situatie waarin onmiddellijk handelen nodig is • relevante signaleringschecklists of -instrumenten toepassen • bij beoordeling van signalen rekening houden met de ontwikkeling en leeftijd van kind en ouders • bij beoordeling van signalen rekening houden met culturele en levensbeschouwelijke opvattingen die een rol spelen binnen een gezin, maar ook met algemeen aanvaardbare grenzen • waarnemingen schriftelijk, concreet en compact vastleggen • signalen die elkaar tegenspreken of van verschillend niveau zijn herkennen, benoemen en tegen elkaar afwegen • een onderbouwde inschatting maken van de risico's voor het kind in de toekomst (risicotaxatie), waar mogelijk

		<u>met behulp van een risicotaxatie-instrument</u>
	De scholing reikt kennis aan over de rol en handelingsmogelijkheden die deelnemers hebben binnen geldende wet- en regelgeving, beroepscode en richtlijnen en wanneer anderen in te inschakelen	In het scholingsmateriaal staat beschreven: <ul style="list-style-type: none"> • <i>dat er landelijke wet- en regelgeving en regionale afspraken zijn voor het omgaan met gebleken kindermishandeling of vermoedens daarvan</i> • <i>de inhoud van geldende richtlijnen in de organisatie van deelnemers en de geldende beroepscode van de beroepsgroep</i> • <i>de rol en formele verantwoordelijkheden van deelnemers binnen de organisatie en de grenzen daarvan</i> • <i>wanneer en op welke wijze te overleggen met collega's</i> • <i>in welke situaties en op welke wijze het AMK ingeschakeld kan en moet worden</i>
	In de scholing worden vaardigheden geoefend om binnen grenzen van eigen rol en handelingsmogelijkheden het vermoeden van kindermishandeling nader uit te zoeken en waar nodig anderen in te schakelen	Uit het scholingsmateriaal blijkt dat de volgende vaardigheden worden geoefend: <ul style="list-style-type: none"> • afwegen welke stappen gezet moeten worden om gebleken kindermishandeling of een vermoeden daarvan verder uit te (laten) zoeken en prioriteiten stellen hierin • afwegen wat deelnemers of de eigen organisatie kunnen doen en wat zij moeten overdragen aan andere beroepskrachten
Zorgen bespreken met ouders en kinderen	De scholing werkt aan het bewustzijn van deelnemers dat eigen normen en waarden een rol spelen bij het bespreken van zorgen met ouders en kinderen	In het scholingsmateriaal is vastgelegd dat normen en waarden een rol spelen bij het bespreekbaar maken van kindermishandeling In het scholingsmateriaal staan één of meer opdrachten uitgewerkt, waarin deelnemers: <ul style="list-style-type: none"> • reflecteren op eigen normen en waarden bij het bespreekbaar maken van kindermishandeling en wat dit betekent voor hun handelen • oefenen met zich met respect en inlevingsvermogen opstellen naar ouders en kinderen, ook al zijn deelnemers het niet eens met het gedrag van ouders
	In de inhoud van de scholing of in de selectie van deelnemers is gewaarborgd dat de deelnemers voldoende kennis en vaardigheden hebben in het omgaan met vermoedens van kindermishandeling	<ul style="list-style-type: none"> • Uit het scholingsmateriaal blijkt dat aandacht wordt besteed aan houding, kennis en vaardigheden in het omgaan met vermoedens van kindermishandeling, of; • Een ingangseis voor deelname aan de scholing is dat deelnemers kennis en vaardigheden hebben in het omgaan met vermoedens van kindermishandeling, of; • <i>Getoetst wordt of deelnemers daadwerkelijk over de kennis en vaardigheden beschikken.</i>
	<ul style="list-style-type: none"> • De scholing reikt basiskennis aan over gespreksvoering en communicatie met ouders en kinderen • <i>De scholing reikt basiskennis aan over het bespreken van vermoedens van kindermishandeling met volwassenen en kinderen</i> 	In het scholingsmateriaal staat beschreven: <ul style="list-style-type: none"> • de basale onderdelen van gespreksvoering en communicatie met ouders en kinderen (onder andere luisteren, samenvatten, laten uitpraten, doorvragen) • <i>welke mogelijke gespreksdoelen er zijn (bijvoorbeeld toetsen, informeren)</i> • <i>de specifieke aandachtspunten voor het voeren van een gesprek over een vermoeden (onder andere omgaan met emoties, weerstand, loyaliteitsconflicten)</i>
	<ul style="list-style-type: none"> • In de scholing worden vaardigheden geoefend om op een open en respectvolle manier zorgen te bespreken met en te toetsen bij ouders 	In het scholingsmateriaal is vastgelegd dat de volgende vaardigheden worden geoefend: <ul style="list-style-type: none"> • basale gespreksvaardigheden toepassen (o.a. luisteren, samenvatten, laten uitpraten, doorvragen) • signalen die deelnemers hebben waargenomen toetsen bij ouders en/of kind • aan ouders en kind duidelijk uitleggen en onderbouwen waarom deelnemers zich zorgen maken en wat zij ermee

	<p>en kind</p> <ul style="list-style-type: none"> In de scholing worden vaardigheden geoefend om op een open en respectvolle manier een gesprek met ouders en/of kind te voeren over vermoedens van kindermishandeling 	<p>gaan doen</p> <ul style="list-style-type: none"> in houding en taalgebruik aansluiten bij het begripsvermogen van de ouders en/of bij de leeftijd en het ontwikkelingsniveau van het kind de inhoud van het gesprek afstemmen op het doel van het gesprek emoties en weerstand van ouders herkennen, benoemen en hanteren en waar nodig duidelijke grenzen stellen emoties, weerstand en loyaliteitsconflicten van het kind herkennen, benoemen en hanteren in houding en gedrag laten zien rekening te houden met normen en waarden van ouders, maar tegelijkertijd duidelijk benoemen dat bepaald gedrag van ouders schadelijk is voor kinderen concreet benoemen wat de vervolgstappen zijn (bijvoorbeeld melden bij AMK) en wat ouders en/of het kind kunnen verwachten bespreken wat nodig is om de onmiddellijke veiligheid van het kind te waarborgen en wat de rol van de ouders daarin is uitleggen waarom geen geheimhouding beloofd kan worden als sprake is van (vermoedens van) kindermishandeling
Hulpverlening in gang (laten) zetten	<ul style="list-style-type: none"> De scholing reikt kennis aan over welke hulp anderen kunnen bieden De scholing reikt kennis aan over welke hulp deelnemers kunnen bieden om de kindermishandeling te stoppen 	<p>In het scholingsmateriaal staat beschreven:</p> <ul style="list-style-type: none"> welke organisaties en beroepskrachten belangrijk zijn voor het handelen bij gebleken kindermishandeling of vermoedens daarvan wanneer een doorverwijzing geregeld moet worden wanneer een kind in direct gevaar is recente kennis over wat effectieve methoden, technieken en interventies zijn om achterliggende problematiek en/of gevolgen van kindermishandeling aan te pakken wat recente theorieën over probleembesef en motiveren van ouders en jeugdigen zijn
	<ul style="list-style-type: none"> In de scholing worden vaardigheden geoefend om na te gaan welke hulp nodig is 	<p>In het scholingsmateriaal is vastgelegd dat de volgende vaardigheden worden geoefend:</p> <ul style="list-style-type: none"> afwegen welke stappen gezet moeten worden om de kindermishandeling te stoppen en de schade te beperken en kan hierin prioriteiten stellen daarbij passende hulpverleningsmogelijkheden inventariseren ouders en/of kind motiveren voor hulpverlening
Informatie delen met anderen binnen geldende wettelijke en juridische kaders	<p>De scholing werkt aan het besef van deelnemers dat er vele andere beroepskrachten bij kind en ouders betrokken kunnen zijn en de bereidheid zo nodig met hen samen te werken en te vertrouwen op hun deskundigheid</p>	<ul style="list-style-type: none"> In het scholingsmateriaal is vastgelegd dat er vele andere beroepskrachten bij kind en ouders betrokken kunnen zijn In het scholingsmateriaal staan opdrachten uitgewerkt, waarin deelnemers reflecteren op het besef dat er vele andere beroepskrachten bij kind en ouders betrokken kunnen zijn en hun bereidheid zo nodig met hen samen te werken en te vertrouwen op hun deskundigheid
	<p>De scholing reikt kennis aan over de mogelijkheden om, binnen de geldende wet- en regelgeving en beroepscode over privacy en vertrouwelijkheid van cliëntgegevens, informatie te delen met anderen in het belang van het kind</p>	<p>In het scholingsmateriaal staat beschreven:</p> <ul style="list-style-type: none"> de noodzaak tot het delen van informatie en nauwkeurige verslaglegging in de context van het veiligstellen en bevorderen van het welzijn van een kind met wie en onder welke voorwaarden vertrouwelijke informatie gedeeld mag worden in welke gevallen toestemming nodig is van ouder en/of kind om informatie te delen met derden wanneer en hoe informatie schriftelijk vast te leggen

	<p>In de scholing worden vaardigheden geoefend om informatie te delen met andere beroepskrachten</p>	<p>In het scholingsmateriaal is vastgelegd dat de volgende vaardigheden worden geoefend:</p> <ul style="list-style-type: none"> • mondeling uitleggen welke werkwijze is gevolgd • mondeling concrete informatie geven over kind en gezin, zodat andere beroepskrachten zorg aan het kind en het gezin kunnen bieden • de gekozen werkwijze schriftelijk verantwoorden • schriftelijk concrete informatie geven over kind en gezin, zodat andere beroepskrachten zorg aan het kind en het gezin kunnen bieden • door middel van verslaglegging en verbale communicatie bijdragen aan multidisciplinair overleg en hierbij het belang van het kind voorop stellen

Bijlage I Toelichting basis- en plusvarianten

Basisvariant

Alle beroepskrachten die werken met kinderen en/of met ouders hebben een signaleringsverantwoordelijkheid. Van hen wordt verwacht dat zij zorgen rond kindermishandeling signaleren, toetsen bij collega's, ouders en/of jeugdige, waar nodig advies vragen of melden bij het AMK en binnen wettelijke en juridische kaders informatie delen met anderen.

Plusvariant 1

Beroepskrachten met een bespreekverantwoordelijkheid. Zij worden in staat geacht om vermoedens van kindermishandeling met ouders en/of jeugdigen te bespreken. Ook wordt van hen verwacht dat zij in staat zijn om hulpverlening in gang te laten zetten en met andere beroepskrachten een taakverdeling af te spreken.

Plusvariant 2

Beroepskrachten die verantwoordelijk zijn voor hulpverlening en/of bescherming aan jeugdigen en gezinnen. Van hen wordt verwacht dat zij in staat zijn vermoedens van kindermishandeling uit te zoeken, hulp in gang te zetten en/of te coördineren en waar nodig bescherming in te (laten) zetten.²

² Het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling en de Raad voor de Kinderbescherming hebben daarnaast een specifieke verantwoordelijkheid en bevoegdheden in het onderzoeken van situaties van (vermoedelijke) kindermishandeling. In feite vormen zij daarmee plusvariant 3.

Bijlage II Gebruikte literatuur

- Beek, I. van & Meintser, N. (2008). *MOVISIE Methodiekprijs 2008. Preventie en hulpverlening Seksueel en Huiselijk geweld*. Utrecht: MOVISIE.
- Beek, M. van (2006). *Kwaliteit van bij- en nascholing*. Utrecht: NIZW.
- Beek, M.M.L., Essers, G.T.J.M., Hoekstra, M., Janssen, D., Kluit-Dijken, C.A.L. van der, Oosterling, E.M.P., Smit, B.I.H.M. & Veenendaal, D. van (2006). *Landelijk Scholingsplan Docenten Huisartsopleiding*. Utrecht: SVUH.
- CPION (2006). *Handleiding toetsing & registratie van opleidingen*. Rotterdam: CPION.
- Kessels, J. W. M., Smit, C. A. & Keursten, P. (1996). *Het acht velden instrument: analyse-kader voor opleidingseffecten*. Utrecht: The Learning Company.
- Ruijters, M. (2006). *Liefde voor leren*. Deventer: Kluwer.
- Wilschut, M. (2006). *Handleiding voor het (her)ontwerpen van trainingen & opleidingen bij Collegio*. Utrecht: Collegio.

Verder zijn de volgende documenten geraadpleegd:

- Accreditatiereglementen NIP, NVO, V&VN en BAMw
- Toetsingskader Inspectie Jeugdzorg
- Beoordelingskader competenties Hogeschool de Kempel
- Vragenlijst 'Criteria voor analyse van opleidingen'

Bijlage III Deskundigen

Expertmeeting

- Petra de Jong - GGD Hollands Midden
- Rudy Bonnet - Stade Advies
- Paul Engelen - GITP
- Irma Haxe - RINO groep
- Karin Taphoorn - Behandelcoördinator bij MKD van Tender, i.o. bij RINO tot Orthopedagoog Generalist
- Marleen Wilschut - Nederlands Jeugdinstituut
- Nathalie Sie - Landelijk Platform Aanpak Kindermishandeling

Meeleesgroep

- José Hermans - Raad voor de Kinderbescherming
- Nathalie Sie - Landelijk Platform Aanpak Kindermishandeling
- Marjolein Knaap - Nederlands Jeugdinstituut